

Literature

- TINE REEH (red.), *Religiøs oplysning: Studier over kirke og kristendom i 1700-tallets Danmark-Norge*, review by Rolv Nøtvik Jakobsen « 171
- BENJAMIN ASMUSSEN, *Kinafarerne: Mellem kejserens Kina og kongens København*, review by Leos Müller « 175
- CARINA BURMAN, *Bellman. Biografen*, review by Stefan Ekman « 178
- GINA DAHL, *Biskop Pontoppidans brevbok 1751–1753*, review by Per Pippin Aspaas « 182
- FINN-EINAR ELIASSEN, *Peter Dahl. Et globalt liv i opplysningstiden*, review by Trond Bjerkås « 184
- LOVE FORSSBERG MALM, *Philosophing Women. A Dissertation Under Johan Esberg*, review by Synnøve des Bouvrie « 187
- SØREN PETER HANSEN & STEFANIE STOCKHORST (hrsg.), *Deutsch-dänische Kulturbeziehungen im 18. Jahrhundert. German-Danish Cultural Relations in the 18th Century*, review by Anna Sandberg « 190
- RAGNHILD HUTCHISON, *En kort introduksjon til Norges økonomiske historie på 1700-tallet*, review by Finn-Einar Eliassen « 194
- PHILIP LAVENDER, *Long Lives of Short Sagas: The Irrepressibility of Narrative and the Case of Illuga saga Gríðarfóstra*, review by Aðalheiður Guðmundsdóttir « 197
- DANIEL MÖLLER, *Rolldikningens poetik. Olof von Dalins experimentella tilfællesdiktning*; INGEMAR CARLSSON, JAMES MASSENGALE, GUN CARLSSON & BARBRO STÄHLE SJÖNELL (red.), *Samlade skrifter av Olof von Dalin. Första delen: 2. Poesi & Andra delen: 2. Kommentar*, review by Jennie Nell « 204
- INGRID MARKUSSEN, 'Sagens sande Beskaffenhed'. *Ludvig Reventlows skolereform på Brathetrolleberg 1783–1801, set i lyset af en forældreklage*, review by Mette Vårdal « 212
- MARGRÉT EGGERTSDÓTTIR & MATTHEW JAMES DRISCOLL, *Mirrors of virtue. Manuscript and print in late pre-modern Iceland*, review by Regina Jucknies « 215
- Lidt om synet på Holberg i anledning af en engelsksproget bog om ham*. [KNUD HAAKONSSSEN & SEBASTIAN OLDEN-JØRGENSEN (red.): *Ludvig Holberg (1684–1754): Learning and Literature in the Nordic Enlightenment*, review by Ole Thomsen] « 218

Debates

- KNUD HAAKONSSSEN, SEBASTIAN OLDEN-JØRGENSEN, *Svar til Ole Thomsen. [Replik til 'Lidt om synet på Holberg i anledning af en engelsksproget bog om ham']* « 225
- TYGE KROGH, *Commentary on an article by Tine Reeh and Ralf Hemmingsen in Sjuttonhundretal 2018* « 229

Redaktörernas förord

Historisk tid, brytningstid, kristid... Begrepp som dessa är för mig, liksom för många historiker, välkända. De är abstrakta men praktiska slagord att ordna empiriska data kring i ett klassiskt förändringsperspektiv. I min forskning har det handlat om situationen före respektive efter franska revolutionen. Våren 2020 ställdes mycket på ända i coronakrisen och jag fick en ny och djupare förståelse av dessa historiska begrepp. I min akademiska och skyddade bubbla har jag bättre kunnat leva mig in i förhållandena hos den kosmopolitiska elit som jag har ägnat mycket forskningsmöda. De aristokrater som under 1700-talet hade byggt upp sin egen tillvaro kring vissa spelregler, och som under ett snabbt revolutionsförlopp såg sin tillvaro raseras. Maktstrukturer som de hade förhållit sig till, ekonomisk trygghet, sociala spel, värderingar och förväntan på framtiden. Jag har tidigare förvånats över att mina egna empiriska resultat inte stämde med det som ofta stipuleras kring franska revolutionen. Nämligen att personer i samhällets översta skikt - de vars privilegier revolutionen riktade sig mot - i själva verket klarade sig mycket bättre än den övriga befolkningen. Mina källor tyder på att det var mycket som ett regimbyte inte tog ifrån denna aristokrati. Deras nätverk, erfarenheter och kompetenser tycks ha tjänat dem väl oavsett om det var fred, krig, inbördeskrig, republik eller monarki. Förmodligen var arrogans också en stor tillgång för dem, oavsett statsskick.

Årets upplaga av *1700-tal* samlar ett spännande utsnitt av den nordiska forskningsfronten med dess mångfald av perspektiv. Vi öppnar numret med en artikel som behandlar farsoter bland nötkreatur på 1700-talet. Johanna Widenberg kombinerar i sin studie om boskapspest och mjältbrand i Sverige både veterinärhistoria och kulturhistoriska perspektiv. Hon hävdar att forskare inte endast bör tolka djurs ohälsa utifrån 1700-talets kunskapsläge, utan även utifrån dagens medicinska kunskapsläge. Artikeln redovisar sjukdomarnas förekomst och spridning i

DOI: <https://doi.org/10.7557/4.5651>

Copyright: © 2020 The Author(s). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

olika regioner, 1700-talets inställning till farsoterna och åtgärder för att bekämpa dem, såväl nationellt som i lokalsamhället. Genom europeiska utblickar resonerar Widenberg även kring en fråga som känns märkligt aktuell: vad utmärkte den svenska sjukdomsbekämpningen?

Vilhelm Vilhelmssons artikel *Tactics of evasion* tar sig an det isländska bondesamhället på ett nyskapande sätt. Han visar hur luffare och dagsverkare kunde kringgå juridiskt, sociala och kulturellt givna system och lagar som, om de hade efterföljts, hade omöjliggjort deras överlevnad. Mot lagens stränga påbud stod dessa individers betydelse för lokalsamhället, något som gav dem ett användbart socialt kapital. Luffare som Árni Sveinsson, vars öden skildras i Vilhelmssons artikel, erbjöds beskydd och hjälp eftersom hans medicinska kunskaper var nödvändiga i de avlägsna byar där han vistades. I denna mikrohistoriska studie, som utgår från individens erfarenheter och sociala praktiker, får vi en värdefull alternativ inblick i levnadsvillkoren för dem som levde på marginalerna i det isländska samhället kring sekelskiftet 1800.

Att göra en resa tillbaka i tiden är en metafor som alla historieentusiaster kan känna igen sig i. God historieförmedling innebär att ta med sig läsaren på en tidsresa, till exempel till 1700-talet. Mindre vanligt är att tala om att ta med sig publiken till en annan geografiskt belägen plats. Marius Warholm Haugen visar i sin artikel hur utbredd det i franskspråkiga sammanhang har varit att använda sig av metaforen ”resa samman” om 1700-talets paradgenre; reselitteraturen. När en bokrecensent omtalade en ny reseskildring var det ett vanligt retoriskt grepp att inleda den med orden *voyageons avec lui*, ”låt oss resa tillsammans med honom [eller henne]”. Warholm Haugens artikel är en fascinerande resa (!) i en föga uppmärksamman gren av den litteraturhistoriska forskningen, nämligen litteraturen om reselitteraturen.

Kulturhistoriker har sedan länge studerat övergången från patriotism till nationalism. I skandinaviska sammanhang känner vi till detta som en ryckvis och mångfacetterad rörelse från en folklig identitet grundad i territorialstaten mot en identitet knuten till nationalstaten. Annabella Skagen ser närmare på hur denna process gestaltades i det tidiga 1800-talets Norge. Läkaren och teaterdilettanten Hans Iver Horn utnyttjade den traditionsbundna genren sångspel för att uttrycka djärva tankar om frigörelse och nyordning. Vi vet inte säkert hur publiken reagerade, men invävt i gester, hjältedåd och tonsättning bör de ha uppfattat hur den nya tiden tog plats på scenen. Skagens tolkning av Horns två bevarade sångspel är både ett bidrag till skandinavisk teater och en fallstudie i en föga bekant dimension av nationalismens kulturhistoria.

Kristine Dyrmanns artikel *Salondiplomati og politisk selskabelighed* handlar om adliga kvinnor som politiska aktörer med utgångspunkt i salongsbegreppet och

Charlotte Schimmelmann och hennes krets. Undersökningen visar att hustrur till inflytelserika män fungerade som tongivande aktörer i ett sällskapsliv där politik, konst och kultur dryftades och formades. Dyrmann gör en historiografisk läsning av den källutgåva som först gjorde Schimmelmann berömd, nämligen Louis Bobés *Efterladte Papirer fra den Reventlowske Familekreds* bd. I–X (1895–1931) och visar hur detta urval formades av hans samtids uppfattning om salongsvärdinnans roll men samtidigt cementerade bilden av denna som primärt kulturell och estetisk, något som nyare forskning alltså tillbakavisar.

Detta nummer av *1700-tal* innehåller även en längre essä om den tidiga 1700-talsdiktaren Anders Julin, vars verk är nästintill okända och ännu opublicerade. Lars Lindh presenterar här resultaten av sina biografiska efterforskningar, och argumenterar för att vissa tidigare anonyma dikter bör attribueras Julin, samt gör en retorisk och språkvetenskaplig analys av hans verk. Lindh gör även en intressant jämförelse mellan Julin och några andra samtida poeter.

Slutligen är det som alltid en rad recensioner av båda doktorsavhandlingar och annan litteratur i detta nummer. En av recensionerna har med sin diskuterande stil gett anledning till ett svar från redaktörerna av boken som recenserats, i en för tidskriften ny sektion, *Debate*. I samma sektion finns även en kommentar till en tidigare artikel som publicerats i vår tidskrift år 2018. Det ska bli spännande att följa om *1700-tal* även i framtiden blir en arena för facklig debatt i hybridgenren mellan essä och polemik.

Med detta nummer avslutar jag mitt uppdrag som huvudredaktör för *1700-tal*. Jag vill tacka redaktionen, skribenterna, prenumeranter och läsare för ert förtroende och goda samarbete under dessa fem år. Det har känts hedersamt att få verka i detta givande nordiska sammanhang! Jag vill särskilt tacka den norska redaktören Per Pippin Aspaas och tillträdande huvudredaktören Johannes Ljungbergs för deras betydelsefulla insatser vid detta nummers tillkomst.

My Hellsing,

tillsammans med

Per Pippin Aspaas, Kristín Bragadóttir & Søren Peter Hansen